

DAVRANIŞ BİLİMLERİ

Öğr. Gör. Mehmet ÇİTEKÇİ

E-Mail: mcitekci@gelisim.edu.tr

GEREKSİNİMLER VE MOTİVASYON

GEREKSİNİMLER VE MOTİVASYON

İnsan yaşamının sürdürülebilirliği, etkili davranışlar sergilemesi ve kişiliğini koruma altına alabilmesi için bir denge ihtiyacı vardır. Bu dengenin bozulmasının nedenleri fizyolojik, toplumsal ve ruhsal alanlarda olmaktadır.

GÜDÜ

Organizmada bir davranışı başlatan ortaya çıkaran ve sürdüren bilinçli veya bilinç dışı etkidir.

DÜRTÜ

Organizmada bir denge bozukluğuna bağlı olarak ortaya çıkan ve onu denge sağlayıcı davranışlara yönelten bir iç uyarılma, gerginlik, itici güç olarak tanımlanır.

Ör: İnsanın karnı acıktığında mide kaslarında meydana gelen kasılma durumu bir gereksinimdir. Bu açlık durumunu gidermek için beliren güç güdü / dürtüdür. Acıkan kişinin yemek yemek yemesi eylemi güdülenme sonucunda ortaya çıkmıştır.

İÇ GÜDÜ

Bilimsel araştırmalar iç güdünün sadece hayvanlara özgü davranışlarda ortaya çıktığını ve türlerine göre farklılık gösterdiğini bildirmişlerdir. İç güdü türe göre davranışlarıdır ve türün tüm üyelerinde aynı şekilde görülür. İnsanda iç güdü yoktur.

FREUD, insanlarda iki temel iç güdünün olduğunu savunmuştur. Yařam ve ölüm içgüdüğü. Yařam içgüdüğü içinde cinsellik, Ölüm içgüdüğü içinde saldırganlık ve yıkıcılık. Bu kuram çok eleştiri görmüş, özellikle cinsellik ve saldırganlık iç güdü olmadığı görüşü. Bu hareketlerin, insan türünün tüm bireylerinde aynı şekilde görülmemesi ile ortaya konulmuştur.

İÇ GÜDÜ

Lorenz ve Tinbergen, hayvanlarda var olan içgüdüsel davranışların ortaya konması için çalışmalar yapmışlardır.

Ör: Kuşların belli mevsimlerde göç etmesi, örümceklerin ağ örmesi, İpek böceğinin koza örmesi, Aslan ın bir Antilop yakalayıp yemesi gibi İç güdüsel davranış özellikleridir.

REFLEKS

İç güdü ile karıştırılmamalıdır.

Doğuştan getirilen belli bir uyarıcıya karşı organizmanın belli ve basit bir davranış gösterme eğilimidir.

Ör: Elimize yanıcı bir cisim değdiğinde geri çekmemiz, dizimize vurduğumuzda ayağımızı kaldırmamız, nefes almamız, emme, yutma, göz kırpma, refleksleri doğuştan var olan reflekslerdir.

İNSAN DAVRANIŞINI YÖNLENDİREN GÜDÜLER

BİRİNCİL / FİZYOLOJİK GÜDÜLER

Bedensel gereksinimlerle ilgili beden nörp-kimyasından köken alan yaşamsal önemdeki güdülerdir. Bunlar temel olarak öğrenilmemiştir.

Ör: Açlık, susuzluk, acı ya da ağrıdan kaçınma, cinsellik.

İKİNCİL / PSİKOSOSYAL GÜDÜLER

İnsanların ruhsal ve toplumsal gereksinimleriyle ilgilidir.

Ör: Sevme, sevilme, saygı görme, onur, şeref, güven.

Sayfa 153 SİSAM BİTKİSİ ni okuyunuz...

İNSAN DAVRANIŞINDA GÜDÜLENMEYE YOL AÇAN ZORLANMALAR

İÇSEL ZORLANMALAR

Kişinin güdülerini doyurmak istemi ile ortaya çıkar. Amaç, insanın biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimlerinin doyurulmasıdır.

DIŞSAL ZORLANMALAR

Bireyin dış çevresinin uyarıcılarıyla oluşur.

- 1- Gereksinimlerin doyurulmasının engellenmesi
- 2- Dış Çevreden beklentilerin karşılanmaması
- 3- Dış çevrenin bireyden beklentilerinin yüksek olması

GEREKSİNİMLER VE GÜDÜLENME ARASINDAKİ İLİŞKİ

Gereksinimler, organizmadaki bir eksiklik veya fazlalıktan doğar. Gereksinimler ve güdüler eş anlamlı değildir. Bir gereksinim, bir güdüyü ortaya çıkarır.

Gereksinim Güdü Davranış Doyum

GEREKSİNİM: Bireyin, biyolojik dengesi veya çevre ile uyumu sağlayan etmenlerden birinin ortadan kalması durumunda denge oluşturma çabasıdır.

Ör: Yoksun bir durumda olma sonucu bireyin gerilim yaşaması ve sağlığının tehlike altında olması durumu.

GEREKSİNİMLER VE GÜDÜLENME ARASINDAKİ İLİŞKİ

ORTAM ARAMA: Gereksinimlerin doyurulması için, elverişli ortamın sağlanması gerekir. Ör: İsteklerin bastırılması sonucu daha büyük gerilim ve buna bağlı olarak verimsizlik durumu.

İSTEM: Gereksinme, uygun ortam bulunduğu durumlarda isteme dönüşür. İnsan tarafından bilince varılmış gereksinimler olarak özetlenebilir.

SEÇENEK ARAMA: Birey, istemini karşılamak için elverişli seçenekler aramaya başlar. Gerilim yüksek ise seçenek görme yeterliliği engellenir.

GEREKSİNİMLER VE GÜDÜLENME ARASINDAKİ İLİŞKİ

SINAMA: İstemi karşılamak için, seçilen seçeneğin sınaması yapılır. Bireyin seçtiği ne oranda geçerliyse, o aranda başarıya ulaşır.

DOYUM: Güdülenmenin son aşamasıdır. Birey, yeterli doyuma ulaştığında, gerilimden kurtulur. Doyum yeterli düzeyde değilse, düş kırıklığı yaşar. Sonucu Psikolojik ve bedensel rahatsızlığa kadar gider.

MASLOW' UN GEREKSİNİMLER HİYERARŞİSİ TEORİSİ

Abraham Maslow ilk kez 1943 yılında yazdığı bir makalede, bireyin gereksinimlerini kategorilere ayırmıştır. Maslow, insan davranışının ortaya çıkmasında ve kişiliğin gelişmesinde beş temel gereksinimin önemli olduğunu belirtmiştir.

1- FİZYOLOJİK GEREKSİNİMLER

2- GÜVENLİK GEREKSİNİMİ

3- SEVGİ VE AİT OLMA GEREKSİNİMİ

4- SAYGI GEREKSİNİMİ

5- KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRME GEREKSİNİMİ

1- FİZYOLOJİK GEREKSİNİMLER

İnsan yaşamı için zorunlu olan ve hayatı boyunca süren gereksinimleridir. Eğer karşılanmazsa ölümüne yol açar. Açlık, susuzluk, cinsellik, acıdan kaçınma

2- GÜVEN GEREKSİNİMİ

Ruhsal ve fiziksel tehlikelerden, tehditlerden uzak kalmayı ve güvenli bir ortam gereksinimini gösterir. Barınmak için ev, İş güvenliği,

3- SEVGİ VE AİT OLMA GEREKSİNİMİ

Herkes aile veya arkadaş gruplarıyla yakın kişilerarası ilişkiler kurup sürdürme, yakınlık ve çevresinden kabul görme durumudur. Bebeklik döneminde yeterli derecede dokunularak sevgi alabilen bebekler, ileride sevgilerini paylaşmaya daha eğimli olurlar.

4- SAYGI GEREKSİNİMİ

Kişinin kendisinin iyi tanınması, yeterli ve güvenli olması isteklerini gösterir. Bu isteklerinin yerine gelip gelmemesi kendisinin nasıl değerlendirildiğine bağlıdır. Ör: Kendine güvenmek, bilgili olmak, rekabet edebilmek, statü ihtiyacı, önemli sayılma, dikkat çekme.

5- KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRME GEREKSİNİMİ

Kişinin var olan tüm potansiyelini en üst düzeyde kullanma gereksinimini gösterir. Bireyin yeteneklerini sonuna kadar kullanma güdüsü içerir. Kısacası korku yerine güven vermek.

İŞ YAŞAMINDA GÜDÜSEL (MOTİVASYONEL) YAKLAŞIMLAR

Motivasyon, insan ilişkilerine yön veren en önemli olgulardan biridir. Hangi türde olursa olsun bütün örgütlerin ortak hedefi; çalışanının çabalarını gerçekleştirmeye doğru yoğunlaşmasını sağlamaktır. İş ne olursa olsun, sonuç olarak istenen; söz konusu işin yapılabilmesi ise insanın istekli olmasını, işi benimsemesini gerektirir. Bu durumun oluşması kurumların sahip olduğu kültür ve kurumsal yapı ile doğru orantılıdır.

TÜRKİYE, AVRUPA ÜLKELERİ VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İŞ YAŞAMI KARŞILAŞTIRMASI

MOTİVASYONU AÇIKLAYAN İÇERİK TEORİLERİ

MASLOW GEREKSİNİMLER HİYERARŞİSİ TEORİSİ

Çalışanın iş doyumunu basamaklarda karşıladığı gereksinimlerin önemini büyüktür. Çalışanlar Hiyerarşi Piramidi içinde kendisine yer bularak ilerlemesi mümkündür.

HERZBERG MOTİVASYON-HİJYEN TEORİSİ

İş yaşamında doyuma neden olan ve doyumsuzluk hissi veren olay ve olguları inceler. Çalışanların motivasyonu için ödüllendirmeyi kabul görmüşlerdir.

MOTİVASYONU AÇIKLAYAN İÇERİK TEORİLERİ

ALDERFER VAROLMA-İLİŞKİ-GELİŞME ERG TEORİSİ

Gereksinimler hiyerarşik bir sıradan çok, bir derecelendirme sistemine oturtulur. Gelişen toplumlarda artık temel gereksinimler, bir güdüleyici olmaktan çıkarak, yerini özgüven sorumluluk kendini gerçekleştirme gereksinimlerine bırakmıştır.

MC CLELLAND BAŞARMA GEREKSİNİMİ TEORİSİ

Bu teoride amaç, çalışanda başarmalıyım gereksinimi oluşmasıdır. Kurum içinde doğru bir orantı kuran ve başarılı olma gereksinimi duyan çalışan oluşturma çabasıdır.

MOTİVASYONU AÇIKLAYAN SÜREÇ TEORİLERİ

BİLİŞSEL COGNITIVE YAKLAŞIMLAR

İnsan zihninin dünyayı ve çevresindeki olayları anlamaya yönelik yaptığı, işlemlerin tümü olarak tanımlanır. Düşünce, beklenti, tutum, şema, temsil, atıf...

VROOM BEKLENTİ TEORİSİ

Bireyin çaba harcamasında değerlilik, yararlılık, ve beklenti kavramları etrafında oluşturulur.

PORTER VE LAWLER GELİŞTİRİLMİŞ (ÜMİT) TEORİSİ

Birey kendisine verilen ödülle diğerlerine verilen ödül arasında karşılaştırma yapmakta ve ek olarak doyum yaşamaktadır.

MOTİVASYONU AÇIKLAYAN SÜREÇ TEORİLERİ

ADAM HAKKANİYET (EŞİTLİK) TEORİSİ

Bireyler kendilerine verilen ödül ile performansını, diğerlerine verilen ödül ile onların performanslarını sürekli olarak karşılaştırır. Bu süreçte oluşacak haksızlıklar karşısında tepki gösterecektir. Olumlu sonuç elde edemeyince o kurumdan ayrılacaktır.

KELLEY ATIF (YÜKLEME) TEORİSİ

Kişilerin davranışları ve güdülenmeyi yorumlarındaki nedenlerle ilgilenir ve nedenler çoğunlukla gözlenemedikleri için biliş ve özellikle algılara önem verir.

MOTİVASYONU AÇIKLAYAN SÜREÇ TEORİLERİ

EDWIN LOCKE AMAÇ TEORİSİ

Bireysel amaçlar ve kurumsal amaçlar bireylerin motivasyon derecelerini belirler. Amaçların ulaşılma derecesi ile kişilerin motivasyonları arasında yakın bir ilişki vardır. Kurumsal amaçların çalışanlar tarafından benimsenmesi önemlidir. Yöneticiler bu uyumluluğa dikkat etmelidir.